

प्रश्न-पत्र की योजना

कक्षा – वरिष्ठोपाध्याय:

विषय – व्याकरण शास्त्रम् (VU-86)

अवधि – 3 घण्टे 15 मिनट

पूर्णांक – 80

1. उद्देश्य हेतु अंकभार –

क्र.सं.	उद्देश्य	अंकभार	प्रतिशत
1.	ज्ञान	30	37.50%
2.	अवबोध	26	32.50%
3.	अभिव्यक्ति	24	30.00 %
4.	मौलिकता	–	–
योग		80	100 %

2. प्रश्नों के प्रकारवार अंकभार –

क्र. सं.	प्रश्नों का प्रकार	प्रश्नों की संख्या	अंक प्रति प्रश्न	कुल अंक प्रतिशत	प्रतिशत प्रश्नों का	संभावित समय
1.	वस्तुनिष्ठ	12	1	15%	24.00	29
2.	अतिलघूत्तरात्मक	18	1	22.5%	36.00	31
3.	लघूत्तरात्मक	13	2	32.5%	26.00	44
4.	दीर्घात्तरीय प्रश्न	04	3	15%	08.00	47
5.	निबंधात्मक	03	4	15%	06.00	44
योग		50		100	100.00	195

विकल्प योजना : आन्तरिक

3. विषय वस्तु का अंकभार –

क्र.सं.	विषय वस्तु	अंकभार	प्रतिशत
1	(क) हलन्तपुंल्लिंगप्रकरणम्	20	25%
	(ख) हलन्तस्त्रीलिंगप्रकरणम्	10	12.5%
	(ग) हलन्तनपुंसकलिंगप्रकरणम्	10	12.5%
	(घ) अव्ययप्रकरणम्	05	06.25%
	(ङ) स्त्रीप्रत्ययप्रकरणम्	10	12.5%
	(च) कारकप्रकरणम्	15	18.75%
2.	लिंगानुशासनम्	10	12.5%
योग		80	100%

प्रश्न-पत्र ब्ल्यू प्रिन्ट

कक्षा – वरिष्ठोपाध्यायः

विषय :-व्याकरणशास्त्रम् (VU-86)

पूर्णांक – 80

क्र. सं.	उद्देश्य इकाई/उप इकाई	ज्ञान					अवबोध					ज्ञानोपयोग/अभिव्यक्ति					कौशल/मौलिकता					योग	
		वस्तुनिष्ठ	अति.लघु.	लघूत्तरात्मक	दीर्घांतरीय	निबन्धात्मक	वस्तुनिष्ठ	अति.लघु.	लघूत्तरात्मक	दीर्घांतरीय	निबन्धात्मक	वस्तुनिष्ठ	अति.लघु.	लघूत्तरात्मक	दीर्घांतरीय	निबन्धात्मक	वस्तुनिष्ठ	अति.लघु.	लघूत्तरात्मक	दीर्घांतरीय	निबन्धात्मक		
1.	(क) हलन्तपुँल्लिंगप्रकरणम्	3(1)	4(2)						6(3)						3(1)	4(1)							20(8)
	(ख) हलन्तस्त्रीलिंगप्रकरणम्	2(-)	1(-)						4(2)						3(1)								10(3)
	(ग) हलन्तनपुंसकलिंगप्रकरणम्	2(-)	1(-)						4(2)						3(1)								10(3)
	(घ) अव्ययप्रकरणम्	2(-)	1(-)						2(1)														5(1)
	(ङ) स्त्रीप्रत्ययप्रकरणम्	1(-)	3(-)						2(1)							4(1)							10(2)
	(च) कारकप्रकरणम्	-	4(-)						4(2)						3(1)	4(1)							15(4)
2.	लिंगानुशासनम्	2(-)	4(-)						4(2)														10(2)
	योग	12(1)	18(2)						26(13)						12(4)	12(3)							80(23)
		30(3)							26(13)						24(7)								80(23)

विकल्पों की योजना :- नोट:- कोष्ठक में बाहर की संख्या अंकों की तथा भीतर प्रश्नों की द्योतक है।

नोट:- प्रश्न सं० 1 में 12 वस्तुनिष्ठ प्रश्न समाहित है।

प्रश्न सं० 2 में 6 अतिलघूत्तरात्मक प्रश्न समाहित है। रिक्त स्थान पूर्ति संबधित है।

प्रश्न सं० 3 में 12 अतिलघूत्तरात्मक प्रश्न समाहित है।

प्रश्न सं. 17 से 23 (07 प्रश्न) में एक आंतरिक विकल्प है।

हस्ताक्षर

प्रश्न-पत्र-योजना

कक्षा – वरिष्ठोपाध्यायः

विषयः – व्याकरणशास्त्रम् (VU-86)

अवधिः – 3 घण्टे 15 मिनट(सपादहोरात्रयम्)

पूर्णांकाः – 80

1. उद्देश्यानामंकभारः –

क्र.सं.	उद्देश्यम्	अंकभारः	प्रतिशतम्
1.	ज्ञानम्	30	37.50%
2.	अवबोधः	26	32.50%
3.	अभिव्यक्तिः	24	30.00 %
4.	मौलिकता	–	–
योगः		80	100 %

2. प्रश्नानां प्रकारानुसारमंकभारः –

क्र. सं.	प्रश्नानां प्रकारः	प्रश्नानां संख्याः	प्रतिप्रश्नम् अंकाः	कुल-अंकाः%	प्रश्नानां प्रतिशतम्	सम्भावित-: समयः
1.	वस्तुनिष्ठ-प्रश्नाः	12	1	15%	24.00	29
2.	अतिलघूत्तरात्मक-प्रश्नाः	18	1	22.5%	36.00	31
3.	लघूत्तरात्मक-प्रश्नाः	13	2	32.5%	26.00	44
4.	दीर्घउत्तरीय प्रश्न	04	3	15%	08.00	47
5.	निबंधात्मक-प्रश्नाः	03	4	15%	06.00	44
योगः		50		100	100.00	195

3. विषयवस्तूनामंकभारः –

क्र.सं.	विषयवस्तूनि	अंकभारः	प्रतिशतम्
1	(क) हलन्तपुंल्लिंगप्रकरणम्	20	25%
	(ख) हलन्तस्त्रीलिंगप्रकरणम्	10	12.5%
	(ग) हलन्तनपुंसकलिंगप्रकरणम्	10	12.5%
	(घ) अव्ययप्रकरणम्	05	06.25%
	(ङ) स्त्रीप्रत्ययप्रकरणम्	10	12.5%
	(च) कारकप्रकरणम्	15	18.75%
2.	लिंगानुशासनम्	10	12.5%
योगः		80	100%

प्रश्न-पत्रस्य नीलपत्रम् (ब्ल्यू प्रिन्ट)

कक्षा – वरिष्ठोपाध्यायः

विषय :-व्याकरणशास्त्रम् (VU-86)

पूर्णांकाः – 80

क्र. सं.	उद्देश्यविधाः/उपविधाः	ज्ञानम्					अवबोधः					ज्ञानोपयोगः/अभिव्यक्तिः					कौशलम्/मौलिकता					योगः
		वस्तुनिष्ठः	अति.लघु.	लघूत्तरात्मकः	दीर्घात्तरीयः	निबन्धात्मकः	वस्तुनिष्ठः	अति.लघु.	लघूत्तरात्मकः	दीर्घात्तरीयः	निबन्धात्मकः	वस्तुनिष्ठः	अति.लघु.	लघूत्तरात्मकः	दीर्घात्तरीयः	निबन्धात्मकः	वस्तुनिष्ठः	अति.लघु.	लघूत्तरात्मकः	दीर्घात्तरीयः	निबन्धात्मकः	
1.	(क) हलन्तपुँल्लिंगप्रकरणम्	3(1)	4(2)					6(3)							3(1)	4(1)						20(8)
	(ख) हलन्तस्त्रीलिंगप्रकरणम्	2(-)	1(-)					4(2)							3(1)							10(3)
	(ग) हलन्तनपुंसकलिंगप्रकरणम्	2(-)	1(-)					4(2)							3(1)							10(3)
	(घ) अव्ययप्रकरणम्	2(-)	1(-)					2(1)														5(1)
	(ङ) स्त्रीप्रत्ययप्रकरणम्	1(-)	3(-)					2(1)								4(1)						10(2)
	(च) कारकप्रकरणम्	-	4(-)					4(2)							3(1)	4(1)						15(4)
2.	लिंगानुशासनम्	2(-)	4(-)					4(2)														10(2)
	योग	12(1)	18(2)					26(13)							12(4)	12(3)						80(23)
		30(3)						26(13)							24(7)							80(23)

विकल्प-योजना :-
अवधेयम्-

अवधेयम्- कोष्ठकाद् बहिः संख्या अंकबोधिका आंतरिकसंख्या च प्रश्नबोधिका।

- प्रश्न सं० प्रथमे 12 वस्तुनिष्ठप्रश्नाः समाहिताः सन्ति।
 प्रश्न सं० द्वितीये 6 अतिलघूत्तरात्मकप्रश्नाः समाहिताः सन्ति। रिक्तस्थानपूर्तिसंबन्धितः।
 प्रश्न सं० तृतीये 12 अतिलघूत्तरात्मकप्रश्नाः समाहिताः सन्ति।
 प्रश्न सं. 17 तः 23 (07 प्रश्नेषु) एक आंतरिकविकल्पः अस्ति।

हस्ताक्षरम्

नामांक

Rooll No

--	--	--	--	--	--	--

No. of Questions-23

No. of printed Pages –

कक्षा– वरिष्ठोपाध्यायः

विषयः– व्याकरणशास्त्रम् (VU–86)

वरिष्ठोपाध्याय–परीक्षा – 2023

समयः – 3:15 होराः

पूर्णांकाः 80

परीक्षार्थिभ्यः सामान्यनिर्देशाः–

- (1) परीक्षार्थिभिः सर्वप्रथमं स्वप्रश्नपत्रोपरि नामांकः अनिवार्यतो लेख्यः।
- (2) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः।
- (3) सर्वेषां प्रश्नानामुत्तराणि उत्तरपुस्तिकायामेव लेख्यानि।
- (4) एकस्य प्रश्नस्य सर्वेषां खण्डानामुत्तराणि एकत्रैव लेख्यानि।
- (5) सर्वेषां प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतमाध्यमेनैव लेखनीयानि।

मॉडल प्रश्न पत्र (आदर्शप्रश्नपत्रम्)
कक्षा— वरिष्ठोपाध्यायः
विषयः— व्याकरणशास्त्रम् (VU-86)

समयः— 3:15 होराः

पूर्णाङ्काः— 80

खण्डः — "अ"

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः —

- (i) 'दुह्' प्रपूरणे धातोः कः प्रत्ययः भवति ? 1
(अ) क्विप् (ब) क्विन् (स) विच् (द) विट्
- (ii) 'त्वमावेकवचने' इति सूत्रेण त्वमौ कुत्र भवतः ? 1
(अ.) बहुवचने (ब) द्विवचने (स) एकवचने (द) कुत्रापि न
- (iii) 'अत्वसन्तस्य चाधातोः' इत्यनेन भवति — 1
(अ) सवर्णदीर्घः (ब) उपधादीर्घः (स) पूर्वसवर्णदीर्घः (द.) परसवर्णः
- (iv) 'इदम्' शब्दस्य षष्ठीविभक्तिबहुवचने किं रूपम् ? 1
(अ) एतेषाम् (ब) एषाम् (स) एतासाम् (द) आसाम्
- (v) 'गीः' इत्यत्र उपधादीर्घः केन सूत्रेण भवति ? 1
(अ) सर्वनामस्थाने चासम्बुद्धौ (ब) वीरुपधाया दीर्घ इकः
(स) अत्वसन्तस्य चाधातोः (द) सान्तमहतः संयोगस्य
- (vi) 'पचन्ती' इत्यत्र नुमागमः केन सूत्रेण भवति ? 1
(अ) शप्श्यनोर्नित्यम् (ब) इकोऽचि विभक्तौ
(स) नपुंसकस्य झलचः (द) उगिदचां सर्वनामस्थानेऽधातोः
- (vii) 'स्वनडुही' इत्यत्र औडः कः आदेशः भवति ? 1
(अ) शि (ब.) शी (स) इ (द) ई
- (viii) 'प्रातर्' इत्यत्र केन सूत्रेण अव्ययसंज्ञा भवति ? 1
(अ) तद्धितश्चासर्वविभक्तिः. (ब) कृन्मेजन्तः (स) क्त्वातोसुन्कसुनः
(द) स्वरादिनिपातमव्ययम्

- (ix) अव्ययं सदृशं भवति – 1
 (अ) त्रिषु लिङ्गेषु (ब) सर्वासु विभक्तिषु (स) सर्वेषु वचनेषु (द.) सर्वत्र
- (X) 'बहुराज्ञी' इत्यत्र कः प्रत्ययः ? 1
 (अ.) डीष् (ब.) डीन् (स.) डीप् (द.) टाप्
- (xi) वृष्णिशब्दः कस्मिन् लिङ्गे प्रयुज्यते– 1
 (अ) पुँल्लिङ्गे (ब.) स्त्रीलिङ्गे (स.) नपुंसकलिङ्गे. (4) पुंसि स्त्रियाञ्च
- (xii) 'कोपधः' इति सूत्रस्य उदाहरणं किम् ? 1
 (अ.)कल्कः (ब.) चिबुकम् (स.) मोदकः (द.) चषकः

2. रिक्तस्थानानि प्रपूरयत–

- (i) वसुस्रंसु..... । 1
- (ii) युष्मदस्मदोः षष्ठी ..... । 1
- (iii) 'टिङ्गाणञ्'..... । 1
- (iv) "आवट्या" इत्यत्र.....प्रत्ययो भवति । 1
- (v) चमसांसरस..... । 1
- (vi) कण्टकानीकौ इत्येतौ शब्दौ .....प्रयुक्तौ स्याताम् । 1

3. अतिलघूत्तरात्मकप्रश्नाः –

- (i) अलुप्ताकारे तिरसः तिरि इति आदेशः केन सूत्रेण भवति ? 1
- (ii) 'नोपधायाः' इति सूत्रस्य अर्थः लेख्यः । 1
- (iii) 'सा' इत्यत्र तस्य सत्त्वं केन सूत्रेण भवति ? 1
- (iv) "अहन् ' इत्यत्र पदान्तस्य नस्य रुः केन सूत्रेण भवति ? 1
- (v) 'उदेतोः' इत्यत्र अव्ययसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम् ? 1
- (vi) 'सुमङ्गली ' इत्यत्र डीप् प्रत्ययः केन सूत्रेण भवति ? 1
- (vii) "उच्चैः" इत्यत्र केन सूत्रेण प्रथमा विभक्तिः भवति ? 1
- (viii) 'अधिषेते वैकुण्ठं हरिः' इत्यत्र वैकुण्ठपदे कर्मसंज्ञा केन सूत्रेण भवति ? 1
- (ix) किं नाम कारकत्वम् ? 1
- (X) 'क्रुधद्रुहेर्ष्यासूयार्थानां यं प्रति कोपः' इति सूत्रस्य अर्थः लेख्यः । 1
- (xi) 'पाणिः' इति शब्दः कस्मिन् लिङ्गे प्रयुज्यते । 1
- (xii) 'चमूः' इत्यत्र लिङ्गविधायकं सूत्रं किम् ? 1

खण्ड: – ब

4. 'खन्' इति रूपं साधयत । 2
5.— 'ऋत्विग्द' इति सूत्रं व्याख्यायताम् । 2
6. 'विदुषः' इत्यस्य सिद्धिः विधेया । 2
7. 'अदिभः' इति प्रयोगः साधनीयः । 2
8. 'यः सौ' इति सूत्रं व्याख्यायताम् । 2
9. 'वा नपुंसकस्य' इति सूत्रं व्याख्येयम् । 2
10. 'धनूंषि' इति रूपं साधयत । 2
11. 'कृन्मेजन्तः' सूत्रस्य सोदाहरणार्थः लेख्यः । 2
12. 'नित्यं सञ्ज्ञाच्छन्दसोः' इति सूत्रं व्याख्येयम् । 2
13. 'अन्तर्धो' इति किम् ? चौरान् न दिदृक्षते ' इति स्पष्टयत । 2
14. 'अकथितं च' इति सूत्रं व्याख्येयम् । 2
15. 'शूर्पः' इत्यत्र केन सूत्रेण किं लिङ्गं भवति ? 2
16. 'अरणिः' इति पदे केन सूत्रेण किं लिङ्गं भवति ? 2

खण्ड: – स

17. अधोलिखितेषु कयोश्चिद् द्वयोः सिद्धिः विधेया – 3
(क) पुमान् (ख) प्राङ्ख्यु (ग) असकौ
18. अधोलिखितेषु कयोश्चिद् द्वयोः सिद्धिः लेखनीया – 3
(क) आशीः (ख) अमुष्याम् (ग) पूः
19. अधोलिखितेषु प्रयोगद्वयं साधनीयम्— 3
(क) स्वनङ्वाहि (ख) असृञ्जि (ग) यक्ना
20. अधोलिखितेषु प्रयोगद्वयं साधनीयम् – 3
(क) अधि भुवि रामः (ख) शताद् बद्धः (ग) अध्यधि लोकम्

खण्ड: – द ,

21. निम्नलिखितेषु कौचिद् द्वौ प्रयोगौ साधनीयौ— 2+2=4
(क) सुगण्ट्सु (ख) विश्वौहाम् (ग) ध्रुट्सु (घ) अमुमुयङ्
- 22 अधोलिखितेषु प्रयोगद्वयं साधनीयम्— 2+2=4
(क) गार्ग्यायणी (ख) पञ्चाश्वा (ग) प्राची (घ) सौपर्णेयी

23. अधोलिखितेषु प्रयोगद्वयं साधनीयम् –

2+2=4

(क) शतं दायी

(ख) वेदार्थं स्वान् अवेदयत्

(ग) ग्रामं ग्रामाय वा गच्छति

(घ) नेता अश्वस्य सुघ्नस्य सुघ्नं वा